

(NE)VIDLJIVE KOLOKACIJE U NASTAVI ITALIJANSKOG JEZIKA NA PRIMERU UDŽBENIKA ZA OSNOVNU ŠKOLU U SRBIJI: SMERNICE ZA REČNIKE KOLOKACIJA ZA POČETNE NIVOE UČENJA¹

Katarina **Zavišin**, Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu,
katarina.zavisin@gmail.com

Dragana **Radojević**, Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu,
dragana.radojevic@fil.bg.ac.rs

Original scientific paper

DOI: 10.31902/fil.54.2026.9

UDC: 371.3:811.131.1(497.11)

Apstrakt: Usvajanje kolokacija u nastavi stranih jezika najčešće se dovodi u vezu sa srednjim i višim jezičkim nivoima. Na to ukazuju i relevantni dokumenti koji su osnov za nastavu stranih jezika u Srbiji: *Zajednički evropski referentni okvir za žive jezike*, *Pravilnik o standardima obrazovnih postignuća za kraj prvog ciklusa osnovnog obrazovanja i za kraj osnovnog obrazovanja*, kao i *Pravilnici o programu nastave i učenja za peti, šesti, sedmi i osmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja*. Međutim, detaljnom analizom pomenutih dokumenata uočeno je da se kolokacije u najširem značenju, tj. shvaćene kao slobodne kombinacije reči, „kriju“ iza mnogih opisa komunikativnih jezičkih funkcija i ishoda učenja predviđenih za početne nivoe učenja. Pored toga, na osnovu analize udžbeničkog kompleta *Amici 1, 2, 3 i 4* za italijanski jezik (od 5. do 8. razreda osnovne škole) utvrđeno je da su kolokacije prisutne i na početnim nivoima učenja stranog jezika. U analizi navedenog korpusa autorke su, u skladu sa smernicama za izradu dvojezične onlajn platforme kolokacija na italijanskom i srpskom jeziku u okviru projekta ColSI_ConStud, sačinile bazu kolokacija koje odgovaraju početnom nivou učenja italijanskog jezika. Ova baza može predstavljati model za sastavljanje dvojezičnih (i višejezičnih) rečnika kolokacija u budućim udžbenicima za učenje stranih jezika na početnim nivoima koji bi značajno pomogli učenicima u usvajanju leksike i usmeravanju ka celoživotnom i samostalnom učenju stranog jezika.

¹ Istraživanje se sprovodi uz podršku Fonda za nauku Republike Srbije, 7330, *Collocations in Serbian and in Italian: a contrastive study of lexical combinations – ColSI_ConStud*.

Ključne reči: dvojezični rečnik kolokacija, onlajn platforma, početno učenje, italijanski, srpski, osnovna škola

1. Uvod

U naučnoj i stručnoj literaturi usvajanje kolokacija preventivno se vezuje za srednje i napredne nivoe učenja jezika. Međutim, sve češće stručnjaci u nastavi stranih jezika ukazuju na njihov značaj i na početnim nivoima učenja.²

U vezi s upotrebom kolokacija i idioma na početnom nivou učenja (nivoi A1 i A2) u radu su analizirani dokumenti koji čine osnov za nastavu stranih jezika u Srbiji:

Zajednički evropski referentni okvir za žive jezike (u daljem tekstu QCER pošto se citira italijanski *Quadro comune europeo di riferimento*);

Pravilnik o standardima obrazovnih postignuća za kraj prvog ciklusa osnovnog obrazovanja i za kraj osnovnog obrazovanja (u daljem tekstu: PSOO);

Pravilnik o programu nastave i učenja za peti i šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja (u daljem tekstu: PPN5-6);

Pravilnik o programu nastave i učenja za sedmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja (u daljem tekstu: PPN7);

Pravilnik o programu nastave i učenja za osmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja (u daljem tekstu: PPN8).

Cilj rada je da se ukaže na prisustvo leksičkih kombinacija u širem smislu (prevashodno kolokacija shvaćenih kao slobodne kombinacije reči) u nastavi stranih jezika na primeru italijanskog jezika na početnim nivoima učenja iako se ovi pojmovi u pomenutim dokumentima uglavnom vezuju prvenstveno za više jezičke nivoe. Naime, iako pomenuti dokumenti ne ukazuju na ove leksičke kategorije na nivoima A1 i A2, one su svakako prisutne i na njima, što potvrđuje analiza akreditovanog udžbeničkog kompleta za italijanski jezik od petog do osmog razreda osnovne škole iz koje je proistekao korpus u poglavlju 4. ovog rada, a koji je sačinjen na osnovu kriterijuma za izradu dvojezične onlajn platforme kolokacija na italijanskom i srpskom jeziku u okviru projekta CoSI_ConStud.³ Navedeni korpus kolokacija može poslužiti kao model za sastavljanje dvojezičnih (i višejezičnih) rečnika kolokacija prilikom izrade budućih udžbenika za početne nivoe učenja stranih

² Uporedi: Projekat DICI-A Univerziteta za strance u Perudi (<https://www.unistrapg.it/it/ricerca/progetti-di-ricerca/dici-a-dizionario-delle-collocazioni-italiane-per-apprendenti>).

³ <https://collocsi.com/>

jezika. Takvi rečnici u okviru udžbenika svakako bi bili od velike pomoći učenicima za usvajanje leksike od samih početaka učenja stranih jezika. Pored toga, u poglavlju 4. ovog rada posebno su izdvojene kolokacije iz analiziranih udžbenika koje su u vezi s razvojem metalingvističke kompetencije učenika budući da je ona relevantna za postizanje viših nivoa jezičkog znanja.

2. Strani jezici u obrazovnom sistemu Srbije

Obrazovni sistem Srbije obuhvata sledeće cikluse: predškolsko vaspitanje i obrazovanje, osnovno obrazovanje i vaspitanje, srednje i univerzitetsko obrazovanje. Osnovna škola je obavezna i podeljena je u dva ciklusa: prvi ciklus podrazumeva prve četiri godine, dok drugi ciklus obuhvata period od petog do osmog razreda. Deca polaze u osnovnu školu sa 6 i po do 7 i po godina i završavaju osnovnu školu sa 14-15 godina⁴.

Iako je zakonski omogućeno da se učenje šest stranih jezika (engleski, francuski, italijanski, nemački, ruski i španski) može učiti u različitim ciklusima obrazovanja kao prvi, odnosno drugi strani jezik, te su na taj način u potpunosti izjednačeni, u praksi se međutim ova mogućnost ne primenjuje. Naime, status prvog stranog jezika u osnovnom obrazovanju gotovo isključivo ima engleski jezik, dok su ostali strani jezici prisutni u samo 3% škola kao prvi strani jezici (Jovanović 98).

Status ostalih stranih jezika u srednjim školama dodatno je ugrožen jer samo trećina učenika srednjih škola uči dva strana jezika, dok preostali deo učenika ima samo jedan strani jezik kao obavezan predmet (Jovanović 102).

3. Definicije kolokacija: kratak pregled

Prvu definiciju kolokacija dao je Firth (181): "Collocations of a given word are statements of the habitual or customary places of that word in collocational order but not in any other contextual order and emphatically not in grammatical order"⁵. U potonjim decenijama sve do

⁴ <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/serbia/overview> (23/09/2025)

⁵ „Kolokacije određene reči jesu iskazi uobičajenih i ustaljenih pozicija te reči u kolokacionom poretku (tj. u okviru ustaljenih leksičkih kombinacija, prim. prev.), ali ne i u bilo kom drugom kontekstualnom poretku (tj. ne zavise od širokog konteksta teksta ili situacije, prim. prev.), a naročito ne u gramatičkom poretku (tj. ne zavise od gramatike)“. Prevode svih definicija uradile su autorke rada, ukoliko nije drugačije naznačeno.

danas mnogi autori su ih definisali iz perspektive različitih lingvističkih disciplina i teorijskih okvira. Navodimo neke od tih definicija:

Cruse (132): "sequences of lexical items which habitually co-occur, but which are nonetheless fully transparent in the sense that each lexical constituent is also a semantic constituent"⁶;

Choueka (612): "a sequence of two or more consecutive words, that has characteristics of a syntactic and semantic unit whose exact and unambiguous meaning or connotation cannot be derived directly from the meaning or connotation of its components"⁷;

Sinclair (170): "the cooccurrence of two or more words within a short space of each other in a text"⁸;

Evert (17): "a word combination whose semantic and/or syntactic properties cannot be fully predicted from those of its components, and which therefore has to be listed in a lexicon"⁹;

Bartsch (76): "lexically and/or pragmatically constrained recurrent co-occurrences of at least two lexical items which are in a direct syntactic relation with each other"¹⁰;

Ježek (192): "una combinazione di parole soggetta a una restrizione lessicale, per cui la scelta di una specifica parola (il collocato) per esprimere un determinato significato, è condizionata da una seconda parola (la base) alla quale questo significato è riferito"¹¹;

⁶ „nizovi leksičkih jedinica koje se uobičajeno pojavljuju zajedno, ali koje su ipak potpuno transparentne u smislu da je svaki leksički element ujedno i semantički element.“

⁷ „niz od dve uzastopne reči ili više njih koji ima obeležja sintaksičke i semantičke celine čije se tačno i nedvosmisleno značenje ili konotacija ne mogu izvesti direktno iz značenja ili konotacije njenih delova.“

⁸ „zajedničko pojavljivanje dve ili više reči unutar kratkog tekstualnog raspona (tj. na maloj udaljenosti između njih u jednom tekstu, prim. prev.).“

⁹ „kombinacija reči čija se semantička i/ili sintaksička svojstva ne mogu u potpunosti predvideti na osnovu svojstava elemenata od kojih je sačinjena i koja stoga mora biti navedena u rečniku.“

¹⁰ „leksički i/ili pragmatički ograničena učestala zajednička pojavljivanja najmanje dve leksičke jedinice koje su u direktnoj sintaksičkoj vezi jedna s drugom.“

¹¹ „kombinacija reči podložna leksičkoj restrikciji, zbog koje je izbor specifične reči (kolokata) za izražavanje određenog značenja uslovljen drugom rečju (bazom) na koju se to značenje odnosi.“

Tiberii (3): “espressioni formate da due o più parole che per uso e consuetudine lessicale formano una unità fraseologica non fissa ma riconoscibile”¹²;

Zingarelli: “combinazione di due o più parole che, sebbene rimangano autonome tra loro dal punto di vista del senso e siano sostituibili, formano insieme un’espressione resa tipica dall’uso”¹³.

U skladu sa ciljevima projekta u okviru kojeg je sprovedeno ovo istraživanje, od kojih je jedan taj da se istraži na koji način dvojezični italijansko-srpski i srpsko-italijanski rečnici tretiraju kolokacije shvaćene kao slobodne kombinacije reči, u ovom radu kolokacije posmatramo upravo u tom njihovom najširem značenju, tj. kao slobodne kombinacije reči.

3.1. Kolokacije u *Zajedničkom evropskom referentnom okviru za žive jezike*

U ažuriranom izdanju *Zajedničkog evropskog referentnog okvira za žive jezike* istaknuto je da su autori, pored određenih novina za koje u prethodnom izdanju nisu bili dati deskriptori, pružili detaljnije opise deskriptora za početni nivo A i napredni nivo C (QCER 21).

Umesto termina *kolokacije* u dokumentu se najčešće koristi pojam *espressioni idiomatiche* ‘idiomatski izrazi’ (QCER 50, 79, 142, 149) i to prilikom opisivanja kompetencija prevashodno na višim jezičkim nivoima (C1 i C2), dok se termin *collocazioni* ‘kolokacije’ javlja veoma retko¹⁴.

Tako na primer, za neformalnu komunikaciju između prijatelja od govornika na nivou B1 očekuje se da je u stanju da prati izlaganje u vezi s opštim temama ukoliko sagovornici izbegavaju da koriste idiomatske izraze (QCER 83). Na sličan način se definišu kompetencije učenika na ovom nivou i za formalnu komunikaciju, te se tako smatra da je učenik u stanju da prati veći deo izlaganja ukoliko se ono odnosi na teme iz njegovog domena interesovanja (QCER 83).

¹² „izrazi sačinjeni od dve ili više reči koji po svojoj upotrebi i ustaljenoj leksičkoj praksi čine jednu frazeološku celinu koja nije fiksna, ali jeste prepoznatljiva.“

¹³ „kombinacija dve ili više reči koje, iako svaka ima svoje značenje i iako su zamenljive, zajedno predstavljaju izraz koji je zahvaljujući čestoj upotrebi u jeziku postao tipičan“.

¹⁴ S obzirom da je predmet našeg istraživanja analiza kolokacija u udžbenicima na osnovnoškolskom nivou, ne bavimo se ovde detaljnom analizom kolokacija na naprednim nivoima

Kada je reč o usmenoj interakciji na nivou A1, ističe se da je za uspešno vođenje dijaloga s učenicom na ovom nivou neophodno, pored usporenog govora, ne koristiti idiomatske izraze (QCER 89).

Pored toga, analiza dodatnog dokumenta *Zajedničkog evropskog referentnog okvira za žive jezike* pod naslovom *Collated Representative Samples of Descriptors of Language Competences Developed for Young Learners* (u daljem tekstu CSDLCYL) u kome su opisane očekivane kompetencije učenika od 11 do 15 godina ukazuje na slične rezultate. Naime, u navedenom dokumentu kolokacije se pominju samo u deskriptoru za nivo B2 u okviru poznavanja leksike (kao dela komunikativne kompetencije) u kojem se ističe da učenik može uglavnom dosledno da koristi odgovarajuće kolokacije mnogih reči u različitim kontekstima (CSDLCYL 147). Međutim, primećujemo da se na svim ostalim nivoima koriste termini koji bi se mogli odnositi na kolokacije. Tako na primer, od pripremnog nivoa za A1 do nivoa A2+ uglavnom se koriste sledeći termini: ustaljeni izrazi (*formulaic expressions*), svakodnevni izrazi (*everyday expressions*), osnovni izrazi (*basic expressions*), izrazi ili kombinacije jednostavnih reči (*formulaic expressions and combinations of simple words*), standardni izrazi (*standard expressions*), kratki izrazi (*short expressions*), uobičajeni izrazi (*common expressions*) i sl. (CSDLCYL 25-79).

Za detaljnije opisivanje kompetencija učenika na B nivoima koriste se termini koji bi se mogli odnositi na naše šire poimanje kolokacija, poput sledećih: osnovni izrazi (*basic expressions*), kombinacije (reči) i izrazi (*combinations and expressions*), kolokvijalne ili stručne kombinacije (*colloquial and special expressions*), teški izrazi (*difficult expressions*), idiomatski izrazi (*idiomatic expressions*) (CSDLCYL 90-153), dok se za nivo C isključivo koristi termin idiomatski izrazi (CSDLCYL 153-169).

3.2. Kolokacije u *Pravilniku o standardima obrazovnih postignuća za kraj prvog ciklusa osnovnog obrazovanja i za kraj osnovnog obrazovanja*

Važeći PSOO obuhvata sve predmete na osnovnoškolskom nivou. Standardi postignuća učenika za kraj osnovnog obrazovanja definisani su na tri nivoa: osnovnom, srednjem i naprednom nivou. Ova tri nivoa standarda opisuju očekivane rezultate učenika po završetku osnovne škole iz domena opšte predmetne kompetencije i specifičnih predmetnih kompetencija.

Naime, standarde postignuća čine tri glavne komponente: opšta predmetna kompetencija (OPK), specifične predmetne kompetencije (SPK) i ishodi obrazovnog ciklusa (IOC). Opšta predmetna kompetencija

opisuje glavnu svrhu učenja nastavnog predmeta, dok specifične predmetne kompetencije detaljnije određuju predmet, način i primenu znanja. Nadalje, specifične predmetne kompetencije podeljene su u tri dodatne kompetencije: SPK 1 se odnosi na predmetna znanja koja učenik treba da stekne do kraja obrazovnog ciklusa, SPK 2 se odnosi na načine saznavanja, tj. kako se stiče znanje određenog predmeta, dok SPK 3 podrazumeva primenu znanja i objašnjava zašto su potrebna znanja iz određenog predmeta¹⁵.

U opisima kompetencija za strani jezik¹⁶ ne nalazimo pojmove poput *kolokacije* ili *leksičke kombinacije*, međutim, u dokumentu se uočava upotreba termina *izraz* za jezičke funkcije koje bi mogle upućivati na kolokacije u značenju koje se primenjuje u projektu ColSI_ConStud.

Tako se, na primer, u opisu SPK 1 od učenika očekuje da na osnovnom nivou koriste „elementarne i najfrekventnije reči i izraze za iskazivanje osnovnih komunikativnih aktivnosti u školskom i vanškolskom kontekstu“ (PSOO 136). Na srednjem nivou SPK 1 učenici treba da „koriste ograničeni repertoar gotovih izraza i višechlanih konstrukcija za iskazivanje osnovnih komunikativnih aktivnosti u školskom i vanškolskom kontekstu (PSOO 141), dok se na naprednom nivou u okviru SPK 3 od učenika očekuje traži da „razumeju opšti smisao i frekventne fraze, formulacije i izraze u tekstovima popularne muzike“ (PSOO 149).

3.3. Kolokacije u *Pravilnicima o programu nastave i učenja za peti, šesti, sedmi i osmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja*

U skladu sa PPN5-6, PPN7 i PPN8, nastava italijanskog jezika kao drugog stranog jezika podrazumeva nedeljni fond od 2 školska časa¹⁷, tj. 72 časa u školskoj godini u petom, šestom i sedmom razredu i 68 u osmom razredu.

U programima je istaknuto da je cilj nastave stranih jezika za sva četiri razreda da se učenici usvajanjem funkcionalnih znanja o jezičkom sistemu i kulturi, kao i razvijanjem strategija učenja stranog jezika, osposobe za pismenu i usmenu komunikaciju, steknu pozitivan odnos

¹⁵ Detaljnije o reformama u oblasti osnovnog i opšteg srednjeg obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji:

<https://eurymice.eacea.ec.europa.eu/sr/eurymedia/serbia/reforme-u-oblasti-osnovnog-i-opsteg-sredneg-obrazovana-i-vaspitana>

¹⁶ U radu su dati primeri koji se odnose na standarde postignuća za drugi strani jezik s obzirom da je predmet analize u našem radu udžbenički komplet za italijanski kao drugi strani jezik u obrazovnom sistemu Republike Srbije.

¹⁷ Školski čas traje 45 minuta.

prema drugim jezicima i kulturama, sopstvenom jeziku i kulturnom nasleđu (PPN5-6 196). S tim u vezi, glavni kriterijumi za izbor jezičkih sadržaja (jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama, gramatički i interkulturni sadržaji) predstavljaju: ishodi (koji proizilaze iz Standarda u skladu sa tri nivoa razvoja kompetencija na kraju osnovnog obrazovanja), teme (oblasti) i komunikativne funkcije.

Svi pomenuti elementi nastavnog plana i programa u svakom razredu se delimično ponavljaju, proširuju i usložnjavaju. Ovu cikličnu progresiju ilustrovaćemo primerom u vezi s opisom aktivnosti i događaja. Naime, tema i komunikativna funkcija u vezi s opisom aktivnosti, planova i sposobnosti u petom razredu odnosi se na opisivanje uobičajenih i trenutnih aktivnosti, planova i sposobnosti, te podrazumeva sledeće ishode: „učenik može da razume jednostavne iskaze o uobičajenim i trenutnim aktivnostima i sposobnostima i reaguje na njih; opiše i planira uobičajene i trenutne aktivnosti kratkim jednostavnim jezičkim sredstvima; opiše šta ume / ne ume da (u)radi“ (PPN5-6 205). U šestom razredu tema i komunikativna funkcija se proširuju na opisivanje događaja i radnji u sadašnjosti i prošlosti, kao i na iskazivanje planova i namera, te se samim tim i komunikativne funkcije usložnjavaju: „razume jednostavne tekstove u kojima se opisuju stalne, uobičajene i trenutne radnje; razmeni informacije koje se odnose na opis događaja i radnji u sadašnjosti; opiše stalne, uobičajene i trenutne događaje/ aktivnosti koristeći nekoliko vezanih iskaza; razume kraće tekstove u kojima se opisuju događaji u prošlosti; razmeni informacije u vezi sa događajima u prošlosti; opiše u nekoliko kraćih, vezanih iskaza događaj iz prošlosti; razume planove i namere i reaguje na njih; razmeni jednostavne iskaze u vezi sa svojim i tuđim planovima i namerama; saopšti šta on/ona ili neko drugi planira, namerava“ (PPN5-6 430). U sedmom razredu (PPN7 149) i osmom razredu (PPN8 170) tema i komunikativna funkcija obuhvataju, pored opisa radnji u sadašnjosti i prošlosti, i opis budućih radnji, te tako i ishodi postaju zahtevniji u skladu sa standardima za kraj osnovnog obrazovanja.

Iako u sadržaju programa nisu navedeni termini *kolokacije* ili *leksičke kombinacije*, u okviru opisa različitih jezičkih funkcija nailazi se na kolokacije u njihovom najširem značenju. Tako na primer, kako bi učenici ostvarili ishod (tj. razvili jezičku funkciju) za opisivanje živih bića, predmeta, mesta i pojava jednostavnim jezičkim sredstvima, neophodno je da koriste kombinacije reči poput: „crna kosa“, „plave oči“, „kratka suknja“, „lepo vreme“ i sl. Pomenuti primeri pripadaju po svojoj strukturi kolokacijama, tj. slobodnim kombinacijama reči, te stoga dolazimo do zaključka da se iza različitih ishoda i jezičkih funkcija „kriju“ kolokacije u skladu sa strukturama opisanim u našem radu.

3.4. Kolokacije u udžbenicima *Amici 1, 2, 3 i 4* za učenje italijanskog jezika u osnovnim školama

Udžbenici koji se koriste u osnovnim i srednjim školama u Srbiji moraju se nalaziti u Planu udžbenika¹⁸ za nastavne predmete koji predlaže Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja po pribavljenom mišljenju Nacionalnog prosvetnog saveta, dok ga konačno donosi ministar prosvete. Pored toga, važno je napomenuti da udžbenik mora biti usklađen sa Standardima kvaliteta udžbenika, čime se želi garantovati učenicima kvalitetno obrazovanje. Nakon odobrenja udžbenik se uvrštava u Katalog udžbenika i može se koristiti u školama za određene predmete. Svi odobreni udžbenici dostupni su na sajtu Ministarstva prosvete, a razvrstani su po školskim godinama odobrenja. U Katalogu odobrenih udžbenika za italijanski jezik nalaze se strani (italijanski) udžbenici, kao i udžbenici u izdanju Zavoda za udžbenika koji su ujedno i jedini udžbenici domaćeg izdavača¹⁹.

U fokusu našeg istraživanja je udžbenički komplet (*Amici 1, 2, 3 i 4*) domaćeg izdavača Zavoda za udžbenike koji je namenjen učenju italijanskog jezika kao drugog stranog jezika u osnovnoj školi prema sledećem planu:

Amici 1 (Blatešić 2019) – 5. razred

Amici 2 (Blatešić i Stojković 2019) – 6. razred

Amici 3 (Blatešić i Stojković 2020) – 7. razred

Amici 4 (Stojković 2020) - 8. razred

U udžbenicima je zastupljen induktivni metod podučavanja stranog jezika koji podrazumeva da učenici imaju aktivnu ulogu u učenju stranog jezika. Naime, induktivnom metodom učenici se podstiču da, uz pomoć nastavnika, dolaze do gramatičkih pravila, kao i da učestvuju u interakciji sa sagovornikom (Nunan 10). Stoga je u udžbenicima istaknuta funkcionalna strana jezika koja podrazumeva da učenici usvajaju gotove izraze za različite komunikativne situacije (Cook 38).

S tim u vezi, u udžbenicima se nalaze posebni odeljci u kojima se ističu izrazi i jezičke strukture korisne za pojedinačne komunikativne situacije: u udžbenicima *Amici 1* i *Amici 2* oni se nalaze u odeljcima *Come si dice?*, dok se u udžbenicima *Amici 3* i *Amici 4* nalaze u odeljcima *Come fare per...* U pomenutim odeljcima nalazimo kolokacije koje su u skladu

¹⁸ <https://prosveta.gov.rs/prosveta/udzbenici/>

¹⁹ Spisak udžbenika dostupan je na <https://prosveta.gov.rs/prosveta/udzbenici/udzbenici-za-osnovnu-skolu/> (4/10/2025).

sa strukturom kolokacija koja se primenjuje u projektu ColSI_ConStud, kao u sledećim primerima²⁰:

Amici 1: Dove hai lezioni d'italiano? (18) kolokacija *avere lezioni* (glagol + imenica); *Che taglia porti?* (58) kolokacija *portare la taglia* (glagol + imenica); *Il treno parte fra qualche minuto.* (78) kolokacija *il treno parte* (imenica + glagol); *Ho mal di testa / gola / denti.* (78) kolokacija *avere mal di testa / gola / dente* (imenica + predlog + imenica) i sl.

Amici 2: kolokacije farsi la barba, fare colazione, lavarsi i denti (40) (glagol + imenica); *Ti ricordi quando si festeggiano queste feste in Italia?* (60) kolokacija *la festa si festeggia* (imenica + glagol); *Cosa diciamo a un amico che compie gli anni?* (60) kolokacija *compiere gli anni* (glagol + imenica); *Giochiamo a calcio* (70) kolokacija *giocare a calcio* (glagol + predlog + imenica); *Il lunedì pomeriggio fanno una gita in barca.* (80) kolokacija *fare una gita* (glagol + imenica) i sl.

Amici 3: Ho passato le vacanze a/in... (10) kolokacija *passare le vacanze* (glagol + imenica); *Ero sistemato/a in albergo* (10) kolokacija *essere sistemato in albergo* (glagol + predlog + imenica) i sl.

Amici 4: [...] aveva i capelli corti e ricci e gli occhi verdi. (21) kolokacije *capelli corti* i *occhi verdi* (imenica + pridev) i sl.

Naša analiza udžbeničkog kompleta *Amici 1, 2, 3 i 4* ukazuje na prisustvo kolokacija u svim delovima udžbenika, kao što su: uvodni deo, osnovni tekst svake lekcije, sheme i shematski prikazi, nalozi u vežbanjima, rečnik i radna sveska svakog udžbenika koja je namenjena za samostalni rad učenika kod kuće.

4. Korpus kolokacija iz udžbeničkog kompleta *Amici 1, 2, 3 i 4* s prevodom na srpski jezik

Metodologija izrade ovog korpusa zasniva se na kriterijumima primenjenim prilikom sastavljanja italijansko-srpskog rečnika kolokacija u okviru projekta ColSI_ConStud prema sledećoj shemi:

imenica + pridev, pridev + imenica

imenica + predlog + imenica

imenica + imenica

glagol + imenica

glagol + predlog + imenica

imenica (subjekat) + glagol

Na osnovu analize korpusa moguće je izdvojiti kolokacije koje su u vezi sa temama predviđenim nastavnim planovima i programima za sva

²⁰ Brojevi stranica navedeni su u zagradi posle primera, a prevodi kolokacija u poglavlju 4.

četiri razreda: pozdravljanje, školska sredina, iskazivanje potreba, oseća i osećanja, iskazivanje prostornih odnosa i veličina, iskazivanje vremena (hronološkog i meteorološkog), opisivanje uobičajenih aktivnosti, planova i sposobnosti, opisivanje živih bića, predmeta, mesta i pojava (PPN5-6 196-200). Pored tema u vezi s opštim i svakodnevnim komunikativnim situacijama, u udžbeničkom kompletu *Amici 1, 2, 3 i 4* obrađene su i društveno relevantne teme kao što su: jednakost ljudi, negovanje tolerancije i empatije, rešavanje problema zaštite i unapređivanja životne okoline i uključivanje učenika u rešavanje tih problema, zaštita zdravlja i promovisanje zdrave ishrane i zdravog načina života, razvijanje kulturnih i umetničkih aktivnosti u školi i lokalnoj sredini, poznavanje i prezentovanje sopstvene kulture, kao i poređenje sa kulturama drugih zemalja u cilju razvijanja interkulture komunikativne kompetencije učenika.

U potpoglavljima koji slede posebno su izdvojene kolokacije iz naloga zadataka u kojima se autorke udžbenika direktno obraćaju učenicima i usmeravaju ih na gramatičke strukture u cilju razvijanja metajezicke kompetencije i upućivanja na samostalan rad i praćenje sopstvenog napretka. Naime, autorke udžbenika objašnjavaju različitim jezičkim ili grafičkim sredstvima nepoznate pojmove i termine i upućuju učenika na rad sa rečnikom, kao i na konsultacije sa nastavnikom i drugim učenicima.

4.1. Imenica + pridev, pridev + imenica

4.1.1. Imenica + pridev

abitudine quotidiana svakodnevna navika

acqua gassata gazirana voda

acqua naturale negazirana voda

affettati misti suhomesnati proizvodi

agente investigativo detektiv

alto volume visoka jačina zvuka (*Mi piace ascoltare la musica ad alto volume*. Volim da slušam glasnu muziku)

animale abbandonato napuštena životinja

animale affamato gladna životinja, izgladnela životinja

animale domestico domaća životinja

animale ferito povređena životinja

animale randagio životinja bez doma, napuštena životinja

anno scorso prošla godina

aria aperta svež vazduh, napolju (*Quando sono in montagna, cerco di passare tanto tempo all'aria aperta*. Kada sam na planini, trudim se da provodim dosta vremena napolju / na svežem vazduhu)

aria condizionata klima-uređaj

articoli sportivi sportski artikli
aspetto fisico fizički izgled
associazione ambientalista ekološko udruženje, udruženje za
zaštitu životne okoline
attività culturale kulturna aktivnost
attività domestiche kućni poslovi
attività extrascolastica vannastavna aktivnost
attività sportiva sportska aktivnost
attore protagonista glavni glumac
auto elettrica električni automobil, električna kola
bellezze culturali kulturne lepote
bellezze naturali prirodne lepote
beni culturali kulturna dobra
bevanda gasata gazirano piće
bonifico bancario bankovni transfer, bankovni prenos
braccio rotto polomljena ruka, slomljena ruka
buona impressione dobar utisak
campo estivo letnji kamp
campo sportivo sportski teren
cane randagio pas lualica
capelli biondi plava kosa
capelli castani kestenjasta kosa, smeđa kosa
capelli corti kratka kosa
capelli lunghi duga kosa, dugačka kosa
carta colorata papir u boji, kolaž papir
cartone animato crtani film
catena montuosa planinski lanac
cellula grigia siva ćelija
centro commerciale tržišni centar
centro culturale kulturni centar
centro industriale industrijski centar
centro sportivo sportski centar
centro storico stari centar grada
cibo grasso masna hrana
cinema tridimensionale 3D bioskop
città romantica romantičan grad
clinica veterinaria veterinarska klinika
colonna sonora muzika iz filma, filmske muzičke kompozicije
(*Morricone è autore di tante colonne sonore del cinema.* Morikone je
autor mnogih filmskih muzičkih kompozicija)

condizione commerciale uslov za trgovinu, trgovinski uslov (*Questa ditta offre le migliori condizioni commerciali*. Ova firma nudi najbolje trgovinske uslove)

consiglio utile koristan savet

corso intensivo intenzivni kurs

corso standard standardni kurs

crema solare krema za sunčanje

cucina "povera" "siromašna" kuhinja, kuhinja siromašnih, sirotinjska hrana

cucina italiana italijanska kuhinja

cucina locale lokalna kuhinja

cucina toscana toskanska kuhinja

cucina veneziana venecijanska kuhinja

dati personali lični podaci

detective privato privatni detektiv

difficoltà economiche finansijske poteškoće, ekonomske poteškoće

educazione artistica likovna kultura (školski predmet)

educazione fisica fizičko vaspitanje

evento passato događaj iz prošlosti, prošli događaj

febbre alta visoka telesna temperatura

festa popolare narodna svečanost, narodni praznik (*Il Palio è una delle più famose feste popolari in Italia*. Palio je jedan od najpoznatijih narodnih praznika u Italiji)

festa religiosa verski praznik

film poliziesco kriminalistički film, triler

forza fisica fizička snaga

frutta fresca sveže voće

frutti di mare morski plodovi

fumetto giallo kriminalistički strip

genere letterario književni žanr

gita scolastica školski izlet

gonna corta kratka suknja

gonna lunga dugačka suknja, duga suknja

grande fan veliki obožavalac

guida turistica turistički vodič

infanzia difficile teško detinjstvo

investigatore privato privatni detektiv

lavoro manuale fizički posao, ručni rad, manualni rad (*Il lavoro di falegname prevede molto lavoro manuale*. Stolarski posao podrazumeva mnogo ručnog rada)

lezione online onlajn čas

lezione privata privatni čas

lingua originale izvorni jezik (*Guarderò film in lingua originale.*
Gledaću filmove na izvornom jeziku)
lingua straniera strani jezik
luogo pubblico javno mesto
macchina fotografica foto-aparat
materiale scolastico školski materijal
modo elegante elegantan način
mondo moderno savremeni svet
montagne russe rolerkoster
musica straniera strana muzika
numero verde telefonski broj za besplatne pozive
nuovi amici novi prijatelji
nuovo amico nov prijatelj
olio extravergine nerafinirano ulje
opinione personale lično mišljenje
orientamento professionale profesionalna orijentacija
panna cotta desert od slatke pavlake, mleka, šećera i želatina s
prelivom od voća, karamela ili čokolade
panna montata šlag
parco nazionale nacionalni park
pasti principali glavni obroci
patatine fritte pomfrit
pecora nera (fig.) crna ovca
persona famosa čuvena osoba, čuvena ličnost, slavna ličnost,
slavna osoba
piatto tipico tipično jelo
piazza principale glavni trg
posto giusto pravo mesto
primo piano prvi plan (na slici ili fotografiji), prvi sprat
prodotto tipico tipičan proizvod, karakterističan proizvod
prosciutto cotto kuvana šunka kao praška šunka
prosciutto crudo sirova šunka, pršuta
punti cardinali strane sveta
raccolta differenziata prikupljanje i razvrstavanje smeća,
diferencirano sakupljanje otpada
regione italiana italijanska regija, italijanska pokrajina
(administrativna jedinica u Italiji)
rete sociale društvena mreža
ricerca attenta pažljiva pretraga
riscaldamento globale globalno zagrevanje
risposta giusta tačan odgovor
risposta sbagliata pogrešan odgovor

romanzo storico istorijski roman
scarpe eleganti elegantne cipele
scuola elementare osnovna škola (od prvog do petog razreda)
scuola media osnovna škola (od šestog do osmog razreda)
scuola superiore srednja škola
segnale acustico zvučni signal
segnale stradale saobraćajni znak
segreteria telefonica telefonska sekretarica
serie televisiva televizijska serija
sito ufficiale zvanični sajt
social media društvene mreže
specialità locale lokalni specijalitet
spedizione gratuita besplatna dostava
spettacolo teatrale pozorišna predstava
stanza doppia dvokrevetna soba
stanza singola jednokrevetna soba
strisce pedonali pešački prelaz
studio dentistico zubna ordinacija
studio medico lekarska ordinacija
tempo atmosferico atmosfersko vreme
tempo libero slobodno vreme
tempo meteorologico vreme (vremenski uslovi, vremenske prilike)
trasmissione radiofonica radio emisija
turismo naturalistico turizam u prirodi, ekoturizam
turismo sportivo sportski turizam
ufficio turistico turistička kancelarija
vaglia postale poštanska uputnica
vecchio amico stari prijatelj
vino bianco belo vino
vino rosso crno vino
vino toscano toskansko vino
visita guidata vođena tura, vođeni obilazak
zona industriale industrijska zona
zona pedonale pešačka zona
zona verde zelena zona (deo grada sa zelenilom)

4.1.1.1. Kolokacije za razvoj metalingvističke kompetencije: nalozi za zadatke

appendice grammaticale gramatički dodatak
azione abituale uobičajena radnja
contenuto grammaticale gramatički sadržaj
forma corretta pravilan oblik

frasi tipiche tipične rečenice
ripasso generale utvrđivanje gradiva
risposta corretta tačan odgovor
risposta sbagliata pogrešan odgovor

4.1.1.2. Kolokacije za razvoj metalingvističke kompetencije:
gramatički sadržaji

articolo determinativo određen član
articolo indeterminativo neodređen član
articolo partitivo partitivan član
condizionale presente sadašnji kondicional
futuro semplice prost futur
imperativo irregolare nepravilni oblici imperativa
imperativo regolare pravilni oblici imperativa
numero cardinale osnovni broj
numero ordinale redni broj
participio passato prošli particip
passato prossimo složeni perfekt
preposizioni articolate predlozi spojeni s članovima
pronomi diretto zamenica u funkciji direktnog objekta
pronomi indiretto zamenica u dativnoj funkciji
superlativo assoluto apsolutni superlativ
superlativo relativo relativni superlativ
verbo ausiliare pomoćni glagol
verbo modale modalni glagol
verbo riflessivo povratni glagol
verbo transitivo prelazni glagol

4.1.2. Pridev + imenica

bel tempo lepo vreme (*Fa bel tempo*. Lepo je vreme)
bel voto dobra ocena
bella vista lep pogled
brutto tempo ružno vreme (*Fa brutto tempo*. Ružno je vreme)
continua evoluzione stalan razvoj, kontinuiran razvoj
dolce italiano italijanski slatkiš
grande ispirazione velika inspiracija, veliko nadahnuće
grande magazzino robna kuća
ottimo voto odlična ocena
primo piatto prvo jelo (testenina, pirinač, supa)
secondo piatto drugo jelo, glavno jelo (meso, riba, povrće)
sette meraviglie sedam svetskih čuda

4.2. Imenica + predlog + imenica

abitante del posto lokalni stanovnik
account degli influencer nalozi influensera
agenzia di viaggi turistička agencija
amici di scuola školski drugovi
amico del cuore prisan prijatelj, najbolji prijatelj
associazione di volontariato volonterska organizacija
barca a vela jedrilica
bicchiere d'acqua čaša vode
bicchiere di latte čaša mleka
biglietto d'auguri čestitka (uručuje se lično slavljeniku)
biglietto di andata e ritorno povratna karta
biglietto di andata karta u jednom pravcu
bistecca alla fiorentina biftek na firentinski način
buco dell'ozono ozonska rupa
cabina di una nave brodska kabina
campo da tennis teniski teren
capo di abbigliamento komad odeće
carta di credito kreditna kartica
cartina di una città mapa grada
cartolina d'auguri čestitka (šalje se slavljeniku poštom)
cassa di legno drveni sanduk
città d'arte grad umetnosti
compagno di banco drug iz klupe
compagno di classe drug iz odeljenja, drug iz razreda
corsa di cavalli konjska trka
corso di cucina kurs kuvanja
corso di lingua kurs jezika
corso di pittura kurs slikanja
costume da bagno kupaći kostim
cotoletta alla milanese pohovana šnicla, kotlet na milanski način
crostata alla ciliegia kolač sa trešnjama
difesa dell'ambiente zaštita životne sredine
energia del sole energija sunca, solarna energija
energia del vento energija vetra
esercizio di matematica zadatak iz matematike
fermata dell'autobus autobusko stajalište
festa all'aperto žurka na otvorenom, proslava na otvorenom
festa di compleanno rođendanska proslava, rođendanska žurka
film d'amore ljubavni film
film d'azione akcioni film
fuochi d'artificio vatromet

gelato al gusto di vaniglia sladoled od vanile
gelato alla fragola sladoled od jagode
giornata di lavoro radni dan
insegnante d'italiano nastavnik italijanskog, nastavnica italijanskog
lezione di italiano čas italijanskog
lezione di musica čas muzičkog
lezione di storia čas istorije
lista della spesa spisak za kupovinu
luogo del delitto mesto zločina
mal di denti zubobolja
mal di gola bol u grlu
mal di pancia bol u stomaku
mal di testa glavobolja
membro della famiglia član porodice
mercato all'aperto pijaca na otvorenom
meta di turismo turistička destinacija
mezzi di trasporto prevozna sredstva
modalità di pagamento način plaćanja
modulo di iscrizione formular za upis
negozio di abbigliamento prodavnica odeće
negozio di alimentari prodavnica hrane
negozio di calzature prodavnica obuće
numero di telefono broj telefona, telefonski broj
occhiali da sole naočare za sunce
opera in prosa prozno delo
orario dei pasti vreme obroka
orario delle lezioni raspored časova
paese di campagna selo
parco di divertimento zabavni park
parti del corpo delovi tela
partita di calcio fudbalska utakmica
pizza al taglio pica na parče
previsione del tempo vremenska prognoza
problema di attenzione problem sa održavanjem pažnje
problema di concentrazione problem sa koncentracijom
pupazzo di neve Sneško Belić
quaderno a righe sveska na linije
racchetta da tennis teniski reket
sala d'attesa čekaonica
scarpe da ginnastica patike
scompartimento di un treno kupe
scuola di lingue škola (stranih) jezika

senso dell'orientamento osećaj za orijentaciju
servizio di assistenza služba za pomoć, služba za podršku
spaghetti alla bolognese špageti na bolonjski način s mesom i paradajzom
spinaci al burro spanać na puteru
spremuta di arancia sok od ceđene pomorance
spremuta di limone sok od ceđenog limuna
storia d'amore ljubavna priča
succo di frutta voćni sok
tavoletta di cioccolato tabla čokolade
test d'inglese test iz engleskog
test di orientamento test profesionalne orijentacije
torneo di tennis teniski turnir
torta al cioccolato torta od čokolade, čokoladna torta
trama del film radnja filma
turismo di massa masovni turizam
tuta da sci ski-odelo
uovo di cioccolato čokoladno jaje
uovo di Pasqua uskršnje jaje
verdura alla griglia grilovano povrće, povrće na žaru
vicino di casa komšija
vino della casa domaće vino
violenza nella famiglia nasilje u porodici
vista sul mare pogled na more
vita in campagna život na selu
vita in città život u gradu

4.2.1. Kolokacije za razvoj metalingvističke kompetencije: nalozi za zadatke

lavoro di gruppo rad u grupi, grupni rad
lavoro in coppia rad u paru

4.2.2. Kolokacije za razvoj metalingvističke kompetencije: gramatički sadržaj

avverbio di luogo prilog za mesto
sostantivo al plurale imenica u množini
sostantivo al singolare imenica u jednini
verbo al passato glagol u prošlom vremenu
verbo al presente glagol u sadašnjem vremenu
verbo all'infinito glagol u infinitivu
verbo di movimento glagol kretanja

4.3. Imenica + imenica

centro SOS animali SOS centar za životinje, centar za pomoć životinjama

collana portafortuna lančić koji donosi sreću, lančić amajlija

contact center kontakt centar

stile Liberty secesija

4.4. Glagol + imenica (objekat)

abbassare la febbre spustiti telesnu temperaturu

accendere la TV uključiti televizor

accettare l'invito prihvatiti poziv

allacciare le cinture vezati pojas (u kolima, avionu)

annaffiare i fiori zaliti cveće

aprire la finestra otvoriti prozor

assaggiare il formaggio probati sir

attraversare la strada preći ulicu

aver fame biti gladan

aver freddo osećati hladnoću (*Ho freddo*. Hladno mi je)

avere fretta žuriti se

avere paura plašiti se

chiedere informazioni pitati za informacije

chiedere scusa izviniti se

chiudere la finestra zatvoriti prozor

coltivare le verdure uzgajati povrće

combattere l'inquinamento boriti se protiv zagađenja

compiere gli anni puniti godine

compiere un delitto počiniti zločin

compilare il modulo popuniti obrazac, popuniti formular

convalidare il biglietto poništiti kartu, overiti kartu, otkucati kartu

curare il paziente lečiti pacijenta, negovati pacijenta

dare informazioni dati informacije

dare l'acqua ai fiori zaliti cveće

dare una mano pomoći

diventare amici sprijateljiti se

divertirsi un mondo odlično se zabaviti

divertirsi un sacco odlično se zabaviti

fare acquisti ići u kupovinu

fare benzina natočiti benzin

fare canestro dati koš

fare colazione doručkovati

fare compagnia (a qcn.) praviti društvo (nekome)

fare due passi prošetati se (malo)

fare ginnastica baviti se gimnastikom, vežbati
fare gli scherzi šaliti se
fare il bagno kupati se, okupati se
fare il compito uraditi domaći zadatak, raditi domaći zadatak
fare il cruciverba rešavati ukrštene reči
fare il letto namestiti krevet
fare il pieno napuniti rezervoar
fare il test raditi test
fare il tifo navijati
fare immersioni roniti
fare impressione ostaviti utisak, impresionirati, potresti
fare la classifica napraviti redosled, poređati po važnosti (*Fate la classifica dei vostri passatempi preferiti*²¹. Poređajte po važnosti vaše omiljene hobije)
fare la doccia tuširati se
fare la spesa ići u nabavku
fare la valigia spakovati se
fare le sfilate učestvovati na modnim revijama
fare lezioni držati časove
fare nuove amicizie sklopiti nova prijateljstva
fare rafting ići na rafting, baviti se raftingom
fare sci nautico skijati se na vodi
fare shopping ići u kupovinu
fare sport baviti se sportom
fare telefonate obavljati telefonske pozive
fare un esame polagati ispit
fare un giro in barca provozati se čamcem
fare una foto fotografisati, slikati
fare una gita ići na izlet
fare una passeggiata prošetati se, šetati
fare una pausa napraviti pauzu
fare windsurf jedriti na dasci
festeggiare il compleanno proslaviti rođendan
formare la fila stati u red, formirati red
frequentare un corso pohađati kurs
gettare la moneta baciti novčić
girare il film snimiti film, snimati film
imparare una lingua (straniera) naučiti (strani) jezik
indossare una maglietta nositi majicu
inviare il modulo poslati obrazac, poslati formular

²¹ Amici 4: 47.

inviare un messaggio poslati poruku
lasciare al sicuro ostaviti na sigurnom
lasciare i videogiochi ostaviti video igrice
lasciare le sigarette ostaviti cigare
lasciare un messaggio ostaviti poruku
lavare i piatti oprati sudove
lavarsi i denti prati zube
leggere i libri čitati knjige
mandare una lettera poslati pismo
mettersi i pantaloni obući pantalone
mettersi in fila stati u red
mettersi la giacca obući jaknu
passare il pallone dodati loptu, dobaciti loptu
passare il pane dodati hleb
passare il sale dodati so
passare le vacanze provesti raspust, provesti odmor
portare la taglia nositi određenu veličinu (odeće)
praticare il windsurf baviti se jedrenjem na dasci
praticare lo sci nautico baviti se skijanjem na vodi
prendere il sole sunčati se
prendere il treno ići vozom, putovati vozom, uhvatiti voz
prendere l'autobus ići autobusom, putovati autobusom, uhvatiti autobus
prendere un bel voto dobiti dobru ocenu
prenotare una camera rezervisati sobu
preparare il pranzo spremi ručak, pripremi ručak
raccogliere le foglie skupljati lišće
scendere le scale sići stepenicama
scrivere i compiti pisati domaće zadatke
segnare la rete dati gol, postići gol
seguire la moda pratiti modu
seguire le istruzioni slediti uputstva
servire il cliente uslužiti klijenta
stare insieme biti zajedno
suonare la chitarra svirati gitaru
superare l'esame položiti ispit
tagliare l'erba kositi travu
togliersi le scarpe izuti se, izuti cipele
trovare un lavoro naći posao
vincere il premio osvojiti nagradu

4.4.1. Kolokacije za razvoj metalingvističke kompetencije: nalozi za zadatke

ascoltare il dialogo slušati dijalog
assegnare un tema zadati temu za pisani sastav
chiedere un consiglio tražiti savet
chiedere indicazioni tražiti uputstva, tražiti smernice
collegare i disegni povezati crteže
completare il dialogo dopuniti dijalog
completare il testo dopuniti tekst
completare le frasi dopuniti rečenice
consegnare i temi predati pisane sastave
dare consigli dati savete
dare indicazioni dati smernice
dare istruzioni dati uputstva
dare la risposta dati odgovor, odgovoriti
dare ordine narediti, dati naređenje
drammatizzare i dialoghi dramatizovati dijaloge
esprimere accordo izraziti slaganje
esprimere disaccordo izraziti neslaganje
esprimere dubbi izraziti sumnje
esprimere un'ipotesi izraziti pretpostavku
esprimere un'opinione izraziti mišljenje
fare il dialogo sastaviti dijalog, napraviti dijalog
fare una discussione voditi diskusiju, diskutovati
formare delle frasi napraviti rečenice, sastaviti rečenice
indicare la quantità naznačiti količinu
inserire le parole (nelle frasi) ubaciti reči (u rečenice)
inventare il dialogo izmisliti dijalog
leggere le parole pročitati reči, čitati reči
migliorare la pronuncia poboljšati izgovor
osservare il disegno posmatrati crtež
scrivere un tema pisati/napisati pisani sastav
segnare i numeri označiti brojeve
seguire le istruzioni slediti uputstva, pratiti uputstva
svolgere un tema napisati pisani sastav
trovare l'intruso pronaći uljeza

4.5. Glagol + predlog + imenica

abitare al (secondo) piano stanovati na (drugom) spratu
abitare in un palazzo stanovati u zgradi
abitare in via stanovati u ulici
andare a cavallo jahati

andare a letto ići u krevet
andare a pesca ići na pecanje
andare al cinema ići u bioskop
andare al mare ići na more
andare al mercato ići na pijacu
andare in bici voziti se biciklom
andare in canoa voziti se kanuom
andare in crociera ići na krstarenje
andare in piscina ići na bazen
andare in spiaggia ići na plažu
andare in vacanza ići na odmor
avere per merenda imati za užinu
combattere la fame (del mondo) boriti se protiv gladi (u svetu)
combattere la violenza nella famiglia boriti se protiv nasilja u

porodici

dedicarsi al volontariato posvetiti se volonterskom radu
entrare in casa ući u kuću
essere in forma biti u formi
essere in offerta biti na sniženju, biti na popustu, biti u ponudi
giocare a calcio igrati fudbal
giocare a carte igrati karte, kartati se
giocare a pallacanestro igrati košarku
giocare a tennis igrati tenis
giocare ai videogiochi igrati video-igrice
giocare al cellulare igrati se na mobilnom telefonu
giocare con i videogiochi igrati video-igrice
isciversi al corso upisati se na kurs
lavorare nei campi raditi u polju, raditi na njivi
navigare in internet surfovati po internetu
parlare a quattr'occhi razgovarati u četiri oka
parlare dietro le spalle di qcn. pričati nekome iza leđa
partecipare alle iniziative učestvovati u inicijativama
prendere in affitto uzeti u zakup, uzeti pod najam, iznajmiti
pulire con aspirapolvere usisati
pulire con la scopa počistiti metlom
recitare a teatro glumiti u pozorištu
ricevere in regalo dobiti na poklon
rimanere a bocca aperta ostati otvorenih usta (od čuđenja)
scendere alla (quinta) fermata sići na (petoj) stanici
stare all'aperto biti na otvorenom
studiare all'università studirati na univerzitetu
tirare a canestro šutirati na koš, pucati na koš

tuffarsi nel mare zaroniti u more, skočiti u more
viaggiare in macchina putovati kolima
viaggiare in pullman putovati autobusom
viaggiare in treno putovati vozom

4.5.1. Kolokacije za razvoj metalingvističke kompetencije: nalozi za zadatke

dividersi in gruppi podeliti se u grupe
lavorare in coppia raditi u paru
lavorare in gruppi raditi u grupama
leggere ad alta voce pročitati / čitati naglas
mettere in ordine i testi urediti tekstove
mettere in ordine il dialogo urediti dijalog
mettere in ordine le frasi urediti rečenice
rispondere alle domande odgovoriti na pitanja

4.6. Imenica (subjekat) + glagol

la fabbrica produce (le macchine) fabrika proizvodi (automobile)
i giocatori entrano in campo igrači izlaze na teren
l'industria produce (molto smog) industrija proizvodi (mnogo smoga)

la lezione comincia čas počinje
la lezione finisce čas se završava
la lezione inizia čas počinje
la luna brilla mesec sija
il mare bagna (la costa) more zapljuskuje (obalu)
la natura si sveglia priroda se budi
la neve cade pada sneg
le piante fanno (le foglie) biljkama raste (lišće)
le piante perdono (le foglie) biljkama opada (lišće)
il tempo passa vreme prolazi
il traffico produce (molto smog) saobraćaj stvara (mnogo smoga)
il vento soffia duva vetar

5. Zaključak: smernice za rečnik kolokacija za početne nivoe učenja italijanskog jezika

U dokumentima koji čine osnov za nastavu stranih jezika u Srbiji (*Zajednički evropski referentni okvir za žive jezike*, *Pravilnik o standardima obrazovnih postignuća za kraj prvog ciklusa osnovnog obrazovanja i za kraj osnovnog obrazovanja*, kao i *Pravilnici o programu nastave i učenja za peti, šesti, sedmi i osmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja*) na prvi pogled se može zaključiti da se upotreba kolokacija i idioma vezuje

isključivo za srednji i napredni nivo učenja stranog jezika. Međutim, detaljnom analizom pomenutih dokumenata (u poglavljima 3.1, 3.2. i 3.3), primećeno je da se kolokacije u najširem značenju, tj. shvaćene kao slobodne kombinacije reči, „kriju“ iza mnogih opisa komunikativnih jezičkih funkcija i ishoda učenja predviđenih za nivoe A1 i A2 prema *Zajedničkom evropskom referentnom okviru za žive jezike*. U skladu s tim, analiza udžbeničkog kompleta *Amici 1, 2, 3 i 4* za italijanski jezik (od 5. do 8. razreda) u poglavlju 4. pokazala je da je ova kategorija reči prisutna i na početnim nivoima učenja stranog jezika.

U analizi navedenog korpusa u ovom radu autorke su, u skladu sa kriterijumima primenjenim prilikom sastavljanja italijansko-srpskog rečnika kolokacija u okviru projekta ColSI_ConStud, sačinile bazu kolokacija koje odgovaraju početnom nivou učenja italijanskog jezika budući da obuhvataju i tematske oblasti i domene predviđene početnim nivoima učenja stranog jezika: predstavljanje, svakodnevne aktivnosti, slobodno vreme, školska sredina, opisivanje živih bića, predmeta, mesta i pojava i sl. Pored tema u vezi s opštim i svakodnevnim komunikativnim situacijama prisutnih u udžbeničkom kompletu *Amici 1, 2, 3 i 4* obrađene su i društveno relevantne teme kao što su: jednakost ljudi, negovanje tolerancije i empatije, rešavanje problema zaštite i unapređivanja životne okoline, promovisanje zdrave ishrane i zdravog načina života, poznavanje i prezentovanje sopstvene kulture, kao i poređenje sa kulturama drugih zemalja u cilju razvijanja interkulturene komunikativne kompetencije učenika i sl.

Takođe, imajući u vidu rezultate istraživanja u vezi s usvajanjem stranog jezika koja ukazuju da komunikativne aktivnosti u čijem fokusu je isključivo prenošenje značenja poruke nije dalo zadovoljavajuće rezultate, te se nastavnicima preporučuje da postepeno podstiču učenike na promišljanje o jezičkim strukturama (Doughty i Williams 1998; Garcia Mayo i Pica 2000), na osnovu detaljnog uvida u leksičke kombinacije u sačinjenom korpusu, u poglavlju 4. posebno su izdvojene kolokacije u vezi s razvojem metalingvističke kompetencije učenika, koja je relevantna za kasnije dostizanje viših nivoa jezičkog znanja.

Model primenjen u izradi korpusa kolokacija u poglavlju 4. mogao bi se koristiti prilikom sastavljanja dvojezičnih (i višejezičnih) rečnika kolokacija unutar budućih udžbenika za početne nivoe učenja stranih jezika budući da bi takvi rečnici u velikoj meri pomogli učenicima da što efikasnije počnu da usvajaju leksiku stranog jezika već od samog početka učenja.

Literatura:

- Bartsch, Sabine. *Structural and Functional Properties of Collocations in English: A Corpus Study of Lexical and Pragmatic Constraints on Lexical Co-occurrence*. Gunter Narr, 2004.
- Choueka, Yaacov. "Looking for Needles in a Haystack or Locating Interesting Collocational Expressions in Large Textual Databases." *Proceedings of the International Conference on User-Oriented Content-Based Text and Image Handling*, 1988, pp. 609-623.
- Cook, Guy. *Applied Linguistics*. Oxford UP, 2003.
- Cruse, David Alan. *Lexical Semantics*. Cambridge UP, 1986.
- Doughty, Catherine, and Jessica Williams. *Focus on Form in Classroom Second Language Acquisition*. Cambridge UP, 1998.
- Evert, Stefan. *The Statistics of Word Cooccurrences: Word Pairs and Collocations*. 2005. Universität Stuttgart, PhD dissertation.
- Firth, John Rupert. *Papers in Linguistics 1934–1951*. Oxford UP, 1957.
- García Mayo, María del Pilar, and Teresa Pica. "L2 Learner Interaction in a Foreign Language Setting: Are Learning Needs Addressed?" *IRAL: International Review of Applied Linguistics*, 2000, pp. 35-58.
- Ježek, Elisabetta. *Lessico. Classi di parole, strutture, combinazioni*. Il Mulino, 2005.
- Jovanović, S. Ana. "Strani jezici u formalnom obrazovanju Srbije: Strategija višjezičnosti." *Ruski jezik u Srbiji i Republici Srpskoj danas: zbornik radova povodom 75 godina Slavističkog društva Srbije*, edited by Biljana Marić, Jelena Ginić, and Luka Medenica, Slavističko društvo Srbije, 2023, pp. 95-113.
- Nunan, David. *Second Language Teaching & Learning*. Heinle & Heinle, 1999.
- Sinclair, John. *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford UP, 1991.
- Tiberii, Paola. *Dizionario delle collocazioni*. Zanichelli, 2018.
- Zingarelli, Nicola. *Lo Zingarelli 2025. Vocabolario della lingua italiana*. Zanichelli, 2024.

Dokumenta:

- Consiglio d'Europa. *Quadro Comune Europeo di Riferimento per le Lingue: Apprendimento, Insegnamento, Valutazione*. Università degli Studi di Milano, 2020.
- Council of Europe. *Collated Representative Samples of Descriptors of Language Competences Developed for Young Learners*. Council of Europe, 2018, www.mined.gob.cu/wp-content/uploads/2021/11/collated_representative_samples_descriptors_1.pdf. Accessed 17 Oct. 2025.
- Ministarstvo prosvete Republike Srbije. *Pravilnik o planu nastave i učenja za peti i šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja i programu nastave i učenja za peti i šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja*. Službeni glasnik 15, 30 Aug. 2018, pravno-informacioni-sistem.rs/slglrsViewPdf/39629e1d-f299-4641-896c-22822d565c3a?fromLink=true. Accessed 17 Oct. 2025.

- . *Pravilnik o programu nastave i učenja za osmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja*. Službeni glasnik 11, 15 Aug. 2019, pravno-informacioni-sistem.rs/slglsrViewPdf/7f60db16-8760-4e25-bc8a-f69fe1fb2e2c?fromLink=true. Accessed 17 Oct. 2025.
- . *Pravilnik o programu nastave i učenja za sedmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja*. Službeni glasnik 5, 27 May 2019, pravno-informacioni-sistem.rs/slglsrViewPdf/1cd9f883-ccfe-4a73-8ccd-95bc212169e1?fromLink=true. Accessed 17 Oct. 2025.
- . *Pravilnik o standardima obrazovnih postignuća za kraj prvog ciklusa osnovnog obrazovanja i za kraj osnovnog obrazovanja*. Službeni glasnik 104, 25 Dec. 2024, pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2024/104/6/reg. Accessed 17 Oct. 2025.
- . *Zakon o udžbenicima*. Službeni glasnik 27/2018-13, 92/2023-336, pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2018/27/2/reg. Accessed 4 Oct. 2025.

Udžbenici:

- Blatešić, Aleksandra. *Amici 1. Italijanski jezik za 5. razred osnovne škole. Prva godina učenja*. Zavod za udžbenike, 2019.
- . *Amici 1. Italijanski jezik za 5. razred osnovne škole. Prva godina učenja. Radna sveska*. Zavod za udžbenike, 2019.
- Blatešić, Aleksandra, and Jasmina Stojković. *Amici 2. Italijanski jezik za 6. razred osnovne škole. Druga godina učenja*. Zavod za udžbenike, 2019.
- . *Amici 2. Italijanski jezik za 6. razred osnovne škole. Druga godina učenja. Radna sveska*. Zavod za udžbenike, 2019.
 - . *Amici 3. Italijanski jezik za 7. razred osnovne škole. Treća godina učenja*. Zavod za udžbenike, 2020.
 - . *Amici 3. Italijanski jezik za 7. razred osnovne škole. Treća godina učenja. Radna sveska*. Zavod za udžbenike, 2020.
- Stojković, Jasmina. *Amici 4. Italijanski jezik za 8. razred osnovne škole. Četvrta godina učenja*. Zavod za udžbenike, 2020.
- . *Amici 4. Italijanski jezik za 8. razred osnovne škole. Četvrta godina učenja. Radna sveska*. Zavod za udžbenike, 2020.

(IN)VISIBLE COLLOCATIONS IN TEACHING ITALIAN IN SERBIAN PRIMARY SCHOOL TEXTBOOKS: GUIDELINES FOR COLLOCATION DICTIONARIES FOR BEGINNERS' LEVELS

In scientific and professional literature, the acquisition of collocations is primarily associated with intermediate and advanced levels of language learning. However, foreign language teaching experts increasingly emphasise their importance even at the beginners' levels (cf. the DICl-A Project by the University for Foreigners in Perugia).

Regarding the use of collocations and idioms at the beginners' levels (Basic users: A1 and A2), this paper analyses the foundational documents for foreign language instruction in Serbia:

The Common European Framework of Reference for Languages (hereafter QCER because we cite the Italian *Quadro comune europeo di riferimento*);

Pravilnik o standardima obrazovnih postignuća za kraj prvog ciklusa osnovnog obrazovanja i za kraj osnovnog obrazovanja [Bylaw on Standards of Educational Achievement for the End of the First Cycle of Primary Education and for the Completion of Primary Education] (hereafter: PS00);

Pravilnik o programu nastave i učenja za peti i šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja [Bylaw on the Teaching and Learning Programme for the Fifth and Sixth Grades of Primary Education] (hereafter: PPN5-6);

Pravilnik o programu nastave i učenja za sedmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja [Bylaw on the Teaching and Learning Programme for the Seventh Grade of Primary Education] (hereafter: PPN7);

Pravilnik o programu nastave i učenja za osmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja [Bylaw on the Teaching and Learning Programme for the Eighth Grade of Primary Education] (hereafter: PPN8).

The aim of this paper is to highlight the presence of lexical combinations in a broader sense (primarily collocations understood as free word combinations) in foreign language teaching, using Italian as an example at the beginners' levels, despite these concepts being predominantly associated with higher language levels in the aforementioned documents. Although these documents do not explicitly reference such lexical categories at the A1 and A2 levels, they are nonetheless present, as confirmed by the analysis of an accredited textbook set for Italian language teaching from the fifth to eighth grades. This analysis resulted in the corpus presented in Chapter 4 of this paper and is based on criteria developed for a bilingual online platform of Italian–Serbian collocations within the ColSI_ConStud project. This corpus of collocations may serve as a model for compiling bilingual (and multilingual) collocation dictionaries for future textbooks aimed at the beginners' levels of foreign language learning. Such dictionaries, integrated into textbooks, would undoubtedly support learners in acquiring vocabulary from the very start of their language education. Additionally, in Chapter 4 of this paper there are specific subchapters consisting of collocations from the analysed textbooks that relate to the development of students' metalinguistic competence, given its relevance for achieving higher levels of language proficiency. In line with the objectives of the ColSI_ConStud project within which this research was conducted – one of which is to examine how bilingual Italian–Serbian and Serbian–Italian dictionaries treat collocations understood as free word combinations – this paper adopts the broadest definition of collocations, i.e. as free combinations of words.

In analysing the first document, the updated edition of the *Common European Framework of Reference for Languages*, it is noted that the authors, in addition to introducing descriptors not present in the previous edition, provided more detailed descriptions for levels A (basic users) and C (proficient

users) (QCER 21). Instead of the term *collocations*, the document more frequently uses expressions such as *idiomatic expressions* (QCER 50, 79, 142, 149), primarily when describing competencies at higher language levels (C1 and C2), while the term *collocations* appears only rarely. For informal communication among friends, a B1-level speaker is expected to follow general-topic discourse provided that the interlocutors avoid idiomatic expressions (QCER 83). Similarly, competencies at this level for formal communication are defined by the learner's ability to follow most of the discourse if it pertains to his area of interest (QCER 83). For oral interaction at level A1, it is emphasised that successful dialogue with a learner at this level requires slow speech and avoidance of idiomatic expressions (QCER 89). Furthermore, our analysis of an additional QCER document titled *Collated Representative Samples of Descriptors of Language Competences Developed for Young Learners* (hereafter CSDLCYL), which outlines expected competencies for learners aged 11 to 15, reveals similar findings. In this document, collocations are mentioned only in the descriptor for level B2 under lexical knowledge (as part of communicative competence), where it is stated that the learner is generally able to use appropriate collocations of many words consistently across different contexts (CSDLCYL, 147). However, we observe that other levels use terms that may refer to collocations. For instance, from the preparatory level for A1 to level A2+, the following terms are commonly used: *formulaic expressions, everyday expressions, basic expressions, formulaic expressions and combinations of simple words, standard expressions, short expressions, common expressions*, etc. (CSDLCYL, 25–79). To describe learner competencies at the B levels in more detail, the document employs terms that may correspond to our broader understanding of collocations, such as: *basic expressions, combinations and expressions, colloquial and special expressions, difficult expressions, idiomatic expressions* (CSDLCYL, 90–153), whereas at level C, the term *idiomatic expressions* is used exclusively (CSDLCYL, 153–169).

The second relevant document for foreign language instruction, PSOO, encompasses all subjects at the primary school level. Student achievement standards for the end of primary education are defined across three levels: basic, intermediate and advanced. These three levels describe the expected outcomes upon completion of primary school in terms of general subject competence and specific subject competences. Specifically, the achievement standards consist of three main components: general subject competence (GSC), specific subject competences (SSC) and educational cycle outcomes (ECO). General subject competence outlines the primary purpose of learning the subject, while specific subject competences define the subject matter, methods and application of knowledge in more detail. Furthermore, specific subject competences are divided into three subcategories: SSC 1 refers to the subject knowledge that the student should acquire by the end of the educational cycle; SSC 2 pertains to modes of learning, i.e. how knowledge of a particular subject is acquired; and SSC 3 involves the application of knowledge and explains why such knowledge is necessary. In the descriptions of foreign language competencies, terms such as *collocations* or *lexical combinations* are

not explicitly mentioned. However, the document does include the term *expression* in reference to language functions, which may imply collocations in the sense used by the ColSI_ConStud project. For example, SSC 1 expects students at the basic level to use elementary and most frequent words and expressions to convey basic communicative activities in school and extracurricular contexts (PSOO, 136). At the intermediate level, SSC 1 requires students to use a limited repertoire of fixed expressions and multi-word constructions to convey basic communicative activities in school and extracurricular contexts (PSOO, 141), while at the advanced level, SSC 3 expects students to understand the general meaning and frequent phrases, formulations and expressions in popular music texts (PSOO, 149).

The third set of documents central to our analysis – PPN5-6, PPN7 and PPN8 – emphasises that the goal of foreign language instruction across all four grades is to equip students, through the acquisition of functional knowledge about the language system and culture and the development of foreign language learning strategies, for written and oral communication and to foster a positive attitude toward other languages and cultures, as well as their own language and cultural heritage (PPN5-6, 196). Accordingly, the main criteria for selecting language content (language activities in communicative situations, grammatical and intercultural content) include: learning outcomes (derived from the Standards in accordance with the three levels of competence development at the end of primary education), topics (domains) and communicative functions. Although the terms *collocations* and *lexical combinations* are not explicitly listed in the programme content, descriptions of various language functions reveal collocations in their broadest sense. For instance, to achieve the outcome (i.e. develop the language function) of describing living beings, objects, places and phenomena using simple linguistic means, students must use word combinations such as *black hair*, *blue eyes*, *short skirt*, *nice weather*, etc. These examples structurally qualify as collocations, i.e. free word combinations, leading to the conclusion that many learning outcomes and language functions “conceal” collocations consistent with the structures described in this paper.

In addition to the aforementioned documents, our research focuses on the textbook series *Amici 1, 2, 3* and *4* published by the Serbian publisher Zavod za udžbenike, intended for learning Italian as a second foreign language in primary school according to the following plan:

- *Amici 1* (Blatešić 2019) – fifth grade
- *Amici 2* (Blatešić & Stojković 2019) – sixth grade
- *Amici 3* (Blatešić & Stojković 2020) – seventh grade
- *Amici 4* (Stojković 2020) – eighth grade

Our analysis of the textbooks *Amici 1, 2, 3*, and *4* reveals the presence of collocations throughout all sections of the textbooks, including: introductory parts, core texts of each lesson, diagrams and schematic representations, exercise instructions, glossaries and workbooks designed for independent student practice at home.

The methodology for compiling the corpus in Chapter 4 is based on criteria used in the development of the Italian–Serbian collocation dictionary within the ColSI_ConStud project, following this structure:

1. noun + adjective, adjective + noun
2. noun + preposition + noun
3. noun + noun
4. verb + noun
5. verb + preposition + noun
6. noun (subject) + verb

Based on the analysis of this corpus, it is possible to identify collocations that correspond to topics outlined in the curriculum for all four grades: greetings, school environment, expressing needs, sensations and emotions, spatial relations and dimensions, expressing time (chronological and meteorological), describing routine activities, plans and abilities, and describing living beings, objects, places and phenomena (PPN5-6, 196–200). In addition to general and everyday communicative situations, the *Amici* textbooks also address socially relevant topics such as: human equality, fostering tolerance and empathy, addressing environmental protection and improvement, student involvement in solving these issues, health protection and promotion of healthy eating and lifestyles, development of cultural and artistic activities in school and the local community, knowledge and presentation of one's own culture, and comparison with cultures of other countries to foster students' intercultural communicative competence. Additionally, in Chapter 4 of this paper there are specific subchapters consisting of collocations from the analysed textbooks found in task instructions where the textbooks' authors directly address students, guiding them toward grammatical structures to develop metalinguistic competence and encouraging independent work and self-monitoring of progress (namely, the authors of the textbooks explain unfamiliar concepts and terms using various linguistic or visual means and direct students to consult dictionaries, teachers and peers).

In conclusion, the authors of this paper emphasise that although it may seem that in the mentioned foundational documents for foreign language instruction in Serbia the use of collocations and idioms is reserved only for intermediate and advanced levels of foreign language learning, detailed analysis of these documents (in Chapters 3.1, 3.2 and 3.3) reveals that collocations in their broadest sense – as free word combinations – are embedded within many descriptions of communicative language functions and learning outcomes intended for levels A1 and A2 according to the QCER. Accordingly, analysis of the *Amici* textbook series for Italian in Chapter 4 confirms that this lexical category is indeed present at the beginners' levels of foreign language learning. In analysing the corpus in Chapter 4, the authors, following the criteria applied in the development of the Italian–Serbian collocation dictionary within the ColSI_ConStud project, compiled a database of collocations appropriate for beginner-level Italian language learning. These collocations encompass thematic areas and domains outlined for beginners' levels of foreign language instruction: self-introduction, everyday activities,

leisure time, school environment and descriptions of living beings, objects, places and phenomena. In addition to the general and everyday communicative situations covered in the *Amici* textbook series, socially relevant topics are also addressed, such as: human equality, fostering tolerance and empathy, environmental protection and improvement, promotion of healthy eating and lifestyle, knowledge and presentation of one's own culture, and comparison with other cultures to develop students' intercultural communicative competence. Moreover, based on the belief that it is important to gradually encourage students to reflect on linguistic structures and communicative functions from the very beginning of foreign language learning in Chapter 4 of this paper there are specific subchapters consisting of collocations related to the development of students' metalinguistic competence, which is essential for achieving higher levels of language proficiency later on.

Finally, the model applied in compiling the collocation corpus in Chapter 4 of this paper could be used in the development of bilingual (and multilingual) collocation dictionaries within future textbooks for beginners' levels of foreign language learning, as such dictionaries would greatly assist students in efficiently acquiring foreign language vocabulary from the very start of their learning journey.

Keywords: bilingual collocation dictionary, online platform, basic users, Italian, Serbian, primary education